

О.Є. Антонова,

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
(Житомирський державний університет)

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ ЗАГАЛЬНОУНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ЦЕНТРУ РОБОТИ З ОБДАРОВАНОЮ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ

*У статті розглянуто підходи до організації навчання і виховання обдарованої студентської молоді.
Проаналізовано результати роботи Науково-методичного центру роботи з обдарованою студентською
молоддю.*

Розвиток обдарованості майбутнього спеціаліста потребує створення у ВНЗ цілісної, самокерованої системи, яка передбачала б виявлення та підтримку обдарованої молоді; розвиток та реалізацію її здібностей; стимулювання творчої роботи студентів та викладачів; активізацію навчально-пізнавальної діяльності молоді; формування резерву для вступу у ВНЗ, магістратуру та аспірантуру, підготовку наукових та педагогічних кадрів.

Передумови для вирішення означеної проблеми у Житомирському державному університеті створювалися протягом останніх років. Зокрема, на кафедрі практичної психології активно працює група молодих учених на чолі з доктором психологічних наук В.О. Моляко, які досліджують природу обдарованості, передумови її розвитку, творчість як засіб особистісного росту і гармонізації людських стосунків. Кафедрами педагогіки, соціальної педагогіки та педагогічної майстерності, інноваційних технологій освіти та виховання, методики викладання іноземних мов та іншими з початку 90-х років ведеться плідна робота щодо розробки та впровадження у навчально-виховний процес університету новітніх педагогічних технологій навчання студентів, якими передбачається індивідуалізація навчання майбутніх учителів, розвиток їх творчого потенціалу, максимальне врахування природних задатків та здібностей тощо. Упродовж 1999-2004 років на базі університету проводилися заключні етапи Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки та математики, що дало можливість розробити конструктивні підходи до їх організації. Результативність цієї роботи підтверджують перемоги студентів університету в олімпіадах протягом останніх років.

Ураховуючи актуальність визначеної проблеми та об'єктивну потребу в обдарованих, творчих учителях, із 2003 року у нашому університеті діє Науково-методичний центр роботи з обдарованою студентською молоддю. Центр здійснює роботу за такими напрямками: вивчення мотивації навчальної діяльності студентів, їх цільових установок та ціннісних орієнтацій; визначення рівня розвитку професійно-педагогічних здібностей та якостей майбутнього вчителя; організація науково-дослідницької роботи студентів; підготовка майбутніх учителів до професійно-педагогічної творчості; розвиток художньо-естетичної творчості студентів; розвиток їх фізичних здібностей та збереження здоров'я; довузівська підготовка педагогічно обдарованих школярів.

До структури Центру входять дев'ять підрозділів, кожен з яких виконує певні завдання.

Аналітико-інформаційний. Завдання: створення позитивного інформаційного простору у контексті обдарованості студента; вивчення мотивації навчальної діяльності студентів, їх цільових установок та ціннісних орієнтацій; визначення рівня розвитку професійно-педагогічних здібностей та якостей майбутнього вчителя; розробка пріоритетних напрямів у побудові роботи центру. *Форми та методи роботи:* спостереження, анкетування, тестування, опитування, статистична обробка даних за допомогою математичних методів тощо.

Науково-дослідницької роботи студентів. Завдання: організація та керівництво науково-дослідною роботою студентів; координація роботи Студентського наукового товариства, студентських проблемних груп та наукових гуртків; здійснення зв'язків із факультетами, кафедрами; випуск студентських наукових праць. *Форми та методи роботи:* бесіди зі студентами, зустрічі з досвідченими науковцями, обмін досвідом, науково-практичні конференції, круглі столи, "Школа майбутнього науковця" тощо.

Професійно-педагогічної творчості. Завдання: формування педагогічної компетентності майбутнього вчителя; стимулювання професійної спрямованості та позитивної мотивації студентів на педагогічну діяльність; здійснення навчально-методичної роботи, спрямованої на розвиток у майбутніх учителів педагогічних здібностей; розробка і впровадження комплексу методик щодо розвитку педагогічної креативності; організація педагогічної практики студентів у середніх загальноосвітніх закладах нового типу з метою ознайомлення майбутніх педагогів із творчою лабораторією вчителів-майстрів тощо. *Форми та методи роботи:* активні методи навчання, ділові ігри, тренінги, олімпіади, конкурси педагогічної майстерності, аукціони педагогічних ідей; педагогічний театр, педагогічна практика, відвідування уроків учителів, які творчо працюють, тощо.

Соціально-педагогічної творчості. Завдання: створення умов для максимального розвитку соціально-педагогічних якостей майбутнього вчителя; організація діяльності волонтерського загону та "Телефону довіри"; організація діяльності студентської соціальної служби. *Форми та методи роботи:* клуб "Волонтер", "Телефон довіри", консультативна діяльність, тренінгові програми, соціально-психологічна підтримка студентів.

Підготовки студентів до участі у Всеукраїнських олімпіадах. Завдання: здійснення підготовки студентів до Всеукраїнських олімпіад із предмета та спеціальності; організація і проведення I (факультетського та загальноуніверситетського) туру Всеукраїнських олімпіад із предмета та спеціальності; організація і проведення II (Всеукраїнського) туру студентських олімпіад із дисциплін та спеціальностей університету (як базовий навчальний заклад); розробка технологій та методичних рекомендацій стосовно організації та проведення олімпіад, видання відповідної навчально-методичної літератури тощо.

Художньо-естетичної творчості. Завдання: створення умов для максимального розвитку художньо-естетичних здібностей та можливостей майбутнього вчителя; організація та проведення виставок творчого доробку студентів; випуск друкованого видання, в якому відображені результати творчих пошуків студентської молоді. *Форми та методи роботи:* гуртки художньої творчості на всіх факультетах, ансамблі, вокальні колективи; команди КВК; підготовка та проведення фестивалів, конкурсів, концертів тощо.

Розвитку фізичних здібностей та збереження здоров'я. Завдання: створення умов для максимального розвитку фізичних здібностей та можливостей майбутнього вчителя; пропаганда та формування здорового способу життя студентів. *Форми та методи роботи:* спортивні секції та клуби для всіх факультетів, організація та проведення змагань, турнірів тощо.

Міжнародної та міжрегіональної співпраці. Завдання: підтримка стосунків з іншими вищими навчальними закладами України та зарубіжжя; обмін досвідом стосовно цілеспрямованої роботи з обдарованою студентською молоддю; організація, проведення та участь у студентських науково-практичних конференціях; вивчення досвіду роботи загальноосвітніх навчальних закладів різного типу тощо. *Форми та методи роботи:* організація та проведення студентських науково-практичних конференцій, тематичних читань; зустрічі із зарубіжними науковцями, педагогами тощо.

Довузівської підготовки педагогічно обдарованих школярів. Завдання: виявлення педагогічно обдарованих учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів міста та області; організація діяльності факультету майбутнього вчителя; підтримка здібної молоді та створення умов для вступу до університету тощо. *Форми та методи роботи:* лекції, семінари, бесіди, ділові ігри, екскурсії, олімпіади, "Дні відчинених дверей", відвідування лабораторій університету тощо.

За час існування Центру в університеті розпочато створення бази даних щодо здібностей та обдарувань студентів, їх реальних досягнень як під час навчання у ЗОШ, так і в університеті. Розроблено ряд методик щодо визначення професійної спрямованості студентів, мотивації вибору професії, ефективності побудови навчального процесу та форм і методів навчання стосовно розвитку здібностей і нахилів студентів; здійснено діагностику розвитку здібностей та професійного спрямування серед студентів та діагностику домінуючих здібностей у першокурсників університету. З метою стимулювання студентської молоді до науково-дослідницької роботи, Центром здійснюється вивчення досвіду провідних кафедр університету щодо цієї проблеми.

Оновлено роботу Студентського наукового товариства: на кожному факультеті університету створено осередок Наукового студентського товариства, який працює згідно з розробленим на факультеті планом. Студенти активно залучаються до дослідницької роботи у проблемних групах та наукових гуртках, систематично проводяться зустрічі майбутніх учителів з провідними науковцями університету. Зокрема, на засіданнях НСТ факультету іноземних мов із цікавими доповідями виступили керівники науково-методичних лабораторій та наукових шкіл професор – Л.В. Калініна, доценти А.В. Сингаївська, В.В. Євченко, О.Є. Мисечко, – а також студенти, які перебували на навчанні у провідних ВНЗ США. Організовано та проведено три виставки студентської наукової творчості, яку мали можливість відвідати практично всі студенти університету. Кожного року виходять збірники студентських наукових праць, зокрема у 2004 році факультетом іноземних мов (професор Л.В. Калініна) разом з кафедрою педагогіки (доцент О.Є. Антонова) видано збірник студентських та аспірантських праць "Формування професійної компетентності майбутніх учителів засобами інноваційних освітніх технологій", а збірники фізико-математичного факультету, які готують до видання доценти В.М. Єремєєва та педагогічного факультету Н.Г. Сидорчук, давно стали традиційними. У 2004 році пройшла міжрегіональна студентська науково-практична конференція на педагогічному факультеті. За її результатами видано збірник наукових праць "Національно-патріотичне виховання молодших школярів засобами українського дизайну".

Активно впроваджуються у навчальний процес форми та методи організації навчальної діяльності студентів, пов'язані із професійно-педагогічним творчим розвитком майбутніх учителів (ділові ігри, моделювання виховних проєктів, аукціони педагогічних ідей, кіноуроки тощо). Для підвищення рівня професійної компетентності майбутніх учителів розроблено та запроваджено спеціальний курс – "Підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими дітьми". Вивчено та проаналізовано досвід роботи з обдарованими дітьми у загальноосвітніх закладах міста Житомира та Житомирської області, зокрема гуманітарних гімназій №№ 1, 3, 23 (м. Житомир), Новоград-Волинського НВО "Гімназія ім. Лесі Українки – дошкільний навчальний заклад", ЗОШ № 5 та №27 (м. Житомир). Студентами здійснено вивчення умов творчої педагогічної діяльності та проведення опитування вчителів із метою вивчення сутності педагогічної творчості. За матеріалами дослідження підготовлено дві студентські наукові роботи: "Особливості навчання обдарованих дітей у закладах нового типу (досвід роботи шкіл м. Житомира)" Бобракової Тетяни (студентки IV курсу факультету іноземних мов) та "Технологія підготовки майбутнього вчителя до педагогічної творчості" Ревчук Тетяни (студентки III курсу факультету іноземних мов), – які були представлені для участі у II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки у 2004 та 2005 рр., де отримали схвалення. Відділом соціально-педагогічної творчості (керівник доцент С.М. Коляденко) створено умови для розвитку соціально-педагогічних якостей майбутнього вчителя; організовано діяльність волонтерського загону, "Телефону довіри" та студентської соціальної служби. Відділом підготовки студентів до участі у Всеукраїнських олімпіадах щорічно проводяться факультетські та загальноуніверситетський тури Всеукраїнської студентської олімпіади, в якій беруть участь студенти різних факультетів. Переможці I туру олімпіади з педагогіки – студентки факультету іноземних мов Т. Ревчук та О. Ілліна – брали участь у II турі олімпіади у Вінницькому державному педагогічному університеті. Т. Ревчук посіла 8 місце і була нагороджена почесною грамотою за кращий захист роботи з педагогіки, О. Ілліна отримала заохочувальний приз у номінації "Творча особистість". Традиційно на факультетах відбуваються

заходи за методикою КТС: "Свято квітів", виставка-ярмарок "Своїми руками", конкурс-мандрівка "У країну дитинства", загальноуніверситетські виставки студентської художньої творчості. Відділом розвитку фізичних здібностей та збереження здоров'я створюються умови для розвитку фізичних здібностей та можливостей майбутнього вчителя. Серед студентів університету проводиться пропаганда здорового способу життя. Відділом міжнародних та міжрегіональних зв'язків, відділом довузівської підготовки педагогічно обдарованих школярів налагоджено зв'язки з обласним центром науково-технічної творчості учнівської молоді (ЦНТТУМ) та місцевим відділом управління освіти, завдяки яким на базі університету було проведено обласну сесію МАН. Викладачі університету постійно виступають в якості керівників учнівських наукових робіт у межах Малої Академії Наук. У 2004 році доцентами кафедри педагогіки Н.Г. Сидорчук та О.Є. Антоновою за сприяння керівництва ЦНТТУМ підготовлено та видано методичні рекомендації "Мала академія наук як форма організації наукової діяльності учнів". У квітні 2005 року Житомирський державний університет виступив базовим закладом для проведення творчого конкурсу серед старшокласників "Педагогічна діяльність – моє покликання", в якому взяли участь учні 11 класів усієї Житомирської області.

Отже, діяльність Центру ґрунтується на ідеї: *реалізуючи свій власний потенціал у процесі навчання, майбутні вчителі навчаються виявляти і розвивати обдарування учнів*. Основною ж умовою ефективності роботи з обдарованими студентами вважаємо, перш за все, високий рівень професійної та особистісної компетентності викладачів, які здатні до постійного духовного і творчого зростання, зміни самого себе, усталених стереотипів у поглядах на світ. Не останнє місце займає і бажання працювати з обдарованою особистістю, адже це справа відповідальна і далеко не легка, яка до того ж передбачає відповідну систему стимулювання як студентів, так і викладачів, які творчо працюють. Крім того, потребує ґрунтовної розробки педагогічний інструментарій для організації відповідної роботи в університеті, а також підготовки студентів до навчання й виховання обдарованих учнів.

Матеріал надійшов до редакції 16.04.2005 р.

Антонова Е.Е. Развитие одарённости будущего учителя посредством общевуниверситетского центра работы с одарённой студенческой молодёжью.

В статье рассмотрены подходы к решению проблемы обучения и воспитания одарённой студенческой молодёжи. Проанализированы результаты работы Научно-методического центра работы с одарённой студенческой молодёжью.

Antonova E.E. The Development of Gifts of Future Teacher through University Centre of the Work with the Gifted Student Youth.

The article considers approaches to solving the problem of the education of gifted student youth. The author analyses the results of the work of the scientific methodological centre of the work for the gifted student youth.